

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Alina Biała

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- Magister filologii polskiej – uczelnia: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach, rok: 1984, temat: „*Rondo*” *Kazimierza Brandysa. Próba monografii*, promotor: prof. J. Paćławski.
- Doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa – uczelnia: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie, rok: 1998, temat: *W kręgu polskich mitów literackich XX wieku. Józef Wittlin, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Bruno Schulz, Witold Gombrowicz, Kazimierz Brandys, Wisława Szymborska*, promotor: prof. J. Paćławski, recenzenci: prof. Z. Andres, prof. A. Pryszczewska-Kozołub.

Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

- Szkoła Podstawowa nr 15 w Kielcach, 1984-1989.
- Zespół Szkół Ekonomicznych im. Oscara Langego w Kielcach, 1989-1990.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna, (po zmianie nazwy w 2000) Akademia Świętokrzyska, (po zmianie nazwy w 2008) Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego, (po zmianie nazwy w 2011) Uniwersytet Jana Kochanowskiego, 1990-.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Literatura i sztuka. Korespondencja sztuk

b) autor, tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa

Alina Biała, *Literatura i malarstwo. Korespondencja sztuk*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa-Bielsko-Biała 2009.

Alina Biała, *Literatura i architektura. Korespondencja sztuk*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa-Bielsko-Biała 2010.

Alina Biała, *Literatura i muzyka. Korespondencja sztuk*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa-Bielsko-Biała 2011 (wraz z płytą CD).

Alina Biała, *Literatura i taniec. Korespondencja sztuk*, Wydawnictwa Popularnonaukowe Sfinks, Częstochowa 2013.

c) omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Na moje osiągnięcie naukowe składają się cztery monografie: *Literatura i malarstwo*, *Literatura i architektura*, *Literatura i muzyka*, *Literatura i taniec*. Każda z nich stanowi zamkniętą całość, a zarazem część serii określonej wspólnym podtytułem: *Korespondencja sztuk*. Seria ma charakter rozwojowy, a po ukończeniu będzie współtworzyła panoramiczny obraz związków i powinowactw sztuk ujętych z perspektywy literaturocentrycznej.

W interesującym mnie obszarze badań można wyróżnić dwa kierunki. Pierwszy wiąże się z rozwojem wiedzy na temat artystycznych kontekstów literatury pięknej. Współtworzą go prace poświęcone:

- artystycznym inspiracjom dorobku określonych pisarzy (np. R. Cieślak, *Oko poety*),
- powiązaniom literatury z różnymi dziedzinami sztuk (malarstwem, np. A. Dziadek, *Obrazy i wiersze: z zagadnień interferencji sztuk w polskiej poezji współczesnej*; architekturą, np. M. Czermińska, *Gotyki i pisarze: topika opisu katedry*; muzyką, np. A. Hejmej, *Muzyka w literaturze: perspektywy komparatystyki interdyscyplinarnej*; tańcem, np. A. Pomarańska-Szumski, *Jak tańczy współczesna poezja? Taniec jako tworzywo i forma wiersza*);
- problemom intersemiotyczności (np. *Intersemiotyczność: literatura wobec innych sztuk (i odwrotnie)*, red. S. Balbus, A. Hejmej, J. Niedźwiedź).

Drugi nurt problemów badawczych koncentruje się na upowszechnianiu wiedzy o artystycznych kontekstach literatury. Należą tu publikacje:

- o charakterze popularnonaukowym (np. A. Pilch, *Formy wyobraźni. Poeci współcześni przed obrazami wielkich mistrzów*),
- z zakresu edukacji polonistycznej (np. *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, red. A. Janus-Sitarz).

Monografie z serii *Korespondencja sztuk* (*Literatura i malarstwo*, *Literatura i architektura*, *Literatura i muzyka*, *Literatura i taniec*) mieszczą się w obrębie obydwu wymienionych nurtów badań. Z działaniem *stricte* naukowym wiąże je zobiektywizowana, analityczna prezentacja rozmaitych typów powiązań literatury z różnymi dziedzinami sztuk. Z kolei z perspektywą popularnonaukową oraz edukacyjną łączy je przystępność struktury materiału egzemplifikacyjnego i jego ujęcia w komentarz analityczno-interpretacyjny.

Korespondencja sztuk jest pierwszą próbą całościowego opisanie relacji między literaturą a innymi dziedzinami sztuk zarówno na płaszczyźnie literaturoznawstwa, jak i edukacji polonistycznej.

W dotychczasowych elementach cyklu zaprezentowałam związki literatury z pozostałymi sztukami choreicznymi (muzyką i tańcem), a także z dwoma najważniejszymi sztukami plastycznymi (malarstwem i architekturą). Każda z monografii obejmuje wprowadzenie

ukazujące płaszczyzny i dzieje wzajemnych związków przywołanych w jej tytule dziedzin twórczości oraz moduły egzemplifikujące zagadnienia poruszone we wstępie. *Literatura i malarstwo* składa się ze 101 modułów podzielonych na 18 rozdziałów, *Literatura i architektura* – ze 102 modułów podzielonych na 20 rozdziałów, *Literatura i muzyka* – ze 127 modułów podzielonych na 20 rozdziałów, a *Literatura i taniec* – ze 132 modułów podzielonych na 15 rozdziałów.

We wprowadzeniach do poszczególnych tomów *Korespondencji sztuk* zajmują się następującą problematyką:

- *Literatura i malarstwo* – związki naskalnych malowideł ze słowem magicznym; powiązania obrazu z pismem; współistnienie znaków werbalnych i niewerbalnych w iluminowanej księdze; klasyfikacja literatury i malarstwa wyrażona zarówno w mitycznym przekazie o muzach, jak i w starożytnych podziałach sztuk; dwa stanowiska na temat korespondencji literatury i malarstwa: Horacjańskie (*ut pictura poesis*) i Lessingowskie (*poesis ut poesis*); obraz malarski i obraz literacki jako płaszczyzny pokrewieństwa „sztuk siostrzanych”; typy wzajemnych powiązań i relacji między dziełami literackimi i malarskimi.
- *Literatura i architektura* – tworzywo literackie a tworzywo architektoniczne; praktyczny i estetyczny wymiar dzieła architektury; związki języka pisanego i planu architektonicznego ze znakami ikonycznymi o charakterze obrazkowym; powinowactwa literatury i architektury z malarstwem; obrazowość dzieła literatury a obrazowość dzieła architektury; architektura jako element syntezy sztuk w teatrze antycznym, gotyckiej katedrze, widowisku *son et lumière*; wzajemne przenikanie się literatury i architektury oraz miejsce obydwu dziedzin twórczości w różnych klasyfikacjach sztuk.
- *Literatura i muzyka* – wspólnota korzeni literatury i muzyki; „muzyczne” związki liryki, epiki i dramatu oraz ich ślady w terminologii teoretycznoliterackiej; dźwięk słowa a dźwięk muzyki; asemantyczność tworzywa muzycznego; związek muzyki ilustracyjnej i programowej ze sztuką słowa; muzyczność dzieła literackiego i literackość dzieła muzycznego; transformacja głosów i odgłosów rzeczywistości w literaturze i muzyce współczesnej; literackie eksperymenty z dźwiękową warstwą języka (teksty – partytury) i muzyczne eksperymenty z dźwiękami otaczającego świata (muzyka konkretna); plastyczne i werbalne środki wyrazu w partyturowych zapisach współczesnej muzyki (grafiki muzyczne).
- *Literatura i taniec* – *choreia*: załączek tańca, literatury i muzyki; malowidła naskalne jako świadectwo „zwerbalizowanego ruchu”; pierwiastki tańco-śpiewu w mitologicznych fabułach greckich; powiązania tragedii antycznej ze sztuką tańca; początki teoretycznej refleksji na temat sztuki Terpsychory; ruch jako tworzywo tańca; taniec a sztuka tańca; taniec a pantomima, akrobatyka, gimnastyka artystyczna; integracja literatury i tańca w zakresie treści (idei) i formy; wrażenia wizualne związane z tańcem a ich literacki obraz; intersemiotyczny przekład dzieła tańca na dzieło literatury.

Zagadnienia teoretyczne podejmowane we wstępach do poszczególnych tomów *Korespondencji sztuk* egzemplifikują zawartymi w nich modułami. Każdy z nich obejmuje:

antologię złożoną z utworów literackich lub ich fragmentów wraz z inspirującymi je pierwowzorami artystycznymi; cytaty z prac badaczy sztuki wyjaśniających idee i koncepcje zestawianych dzieł i ich wzajemne powiązania; merytoryczne komentarze i objaśnienia przedstawionego materiału. W moim zamierzeniu antologia prezentuje „wielogłos” na temat poszczególnych zagadnień, interpretacje zaś mają charakter porządkującego i uogólniającego głosu autorskiego. Uobecnia się on także w konstrukcji poszczególnych tomów, w stratyfikacji materiału oraz w komplementarnym i „rozkwitającym” sposobie jego ujęcia.

Nośnikiem treści w poszczególnych częściach *Korespondencji sztuk* jest nie tylko tekst literacki, ale również utwory niewerbalne: reprodukcje, fotografie, rysunki itp. Szczególnie eksponuję dzieła malarskie. Są one obecne w każdym z tomów należących do cyklu. Podmiotowego znaczenia nabierają wszakże w *Literaturze i malarstwie*, gdzie pełnią funkcję pierwowzoru dzieła literackiego, stanowią materiał bezpośrednio korespondujący z przytoczonym utworem werbalnym.

Z kolei w *Literaturze i architekturze*, *Literaturze i muzyce* oraz *Literaturze i tańcu* reprodukcje obrazów malarskich pojawiają się przede wszystkim w funkcji pośrednika zarówno eksponującego związku obydwu przywoływanych tekstów kultury, jak i otwierającego je na powiązania z innymi dziedzinami twórczości.

Włączenie w dyskurs na temat dwu sztuk (literatura – architektura, literatura – muzyka, literatura – taniec) trzeciej dziedziny twórczości (malarstwa) ma więc nie tylko pogłębiać merytoryczną egzemplifikację, ale też służyć odsłanianiu dalszych horyzontów zjawiska filiacji różnych dziedzin twórczości: powiązań między sztukami niewerbalnymi, np. muzyką i tańcem, muzyką i malarstwem, muzyką i architekturą. Zagadnienia te są przedmiotem badań innych dyscyplin nauki. Mogłyby stanowić temat kolejnych cykli monografii poświęconych korespondencji sztuk opracowanych z perspektywy każdej niewerbalnej dziedziny twórczości i napisanych przez specjalistę według wypracowanego przeze mnie modelu. Wraz z tego typu potencjalnymi pracami moje monografie mogłyby stanowić obraz powiązania sztuk ujęty holistycznie.

Wypracowany przeze mnie schemat opisu badanego zjawiska jest zatem możliwy do wykorzystania na gruncie innych dyscyplin naukowych i daje możliwość komplementarnego ujęcia interesującej mnie problematyki. Będąc „otwartym” na inne obszary wiedzy, moje osiągnięcie naukowe pozostaje w zgodzie z tendencjami współczesnego literaturoznawstwa oraz dydaktyki literatury.

Pośród tekstów zgromadzonych w tomie *Literatura i muzyka* można znaleźć takie, w których sztuka dźwięku jest obecna w postaci refleksji literackiej na temat różnych aspektów muzyki jako dziedziny sztuki bądź też w warstwie formalnej dzieła literackiego lub jako przedmiot wypowiedzi pisarza. Każde literackie odniesienie do dzieła muzycznego zostaje zasygnalizowane czytelnikowi ikonką umieszczoną na marginesie, pod którą znajduje się informacja o autorze kompozycji oraz o samym dziele. Spośród 66 tego typu odniesień 32 zostały czytelnikowi zaprezentowane na płycie CD dołączonej do pracy. Stanowi ona integralną część monografii.

Zestawione z odpowiednimi tekstami i podejmowanymi problemami, kompozycje muzyczne pełnią funkcję uobecnionego kontekstu dzieła literackiego bądź swoistego „cytatu” wplecionego w tekst wywodu. W tej funkcji posłużyły mi, na przykład, do wyjaśnienia, na

czym polega zbliżenie semantycznego tworzywa literackiego do asemantycznego tworzywa muzycznego, a także do eksplikacji nadawania elementom językowym walorów czysto muzycznych. Takie wykorzystanie kompozycji muzycznych sprawia, że intersemiotyczny zestaw dźwięków artystycznych występuje w mojej pracy zarówno jako przedmiot interpretowany, jak i narzędzie interpretacji, co dotychczas nie było praktykowane w pracach z zakresu korespondencji literatury i muzyki.

Recepcja monografii z cyklu *Korespondencja sztuk* może się odbywać w formie czytania, oglądania oraz słuchania. Ten sposób komunikowania się z adresatem zdaje się stanowić *novum* zarówno w pracach naukowych, jak i popularnonaukowych. W dotychczasowych badaniach literaturoznawczych problematyka interferencji sztuk była bowiem utrwalana w dyskursie budowanym przede wszystkim znakami języka naturalnego. Tylko w niektórych pracach badawczych ilustruje się ją materiałem ikonicznym, zazwyczaj prezentowanym wrywkowo, w sposób punktowy.

Przedmiotem moich zainteresowań jest nie tylko analityczno-interpretacyjna systematyzacja problemów związanych z korespondencją różnych dziedzin twórczości, ale też wskazanie bardziej optymalnego języka jej opisu. Zagadnienie to wydaje mi się istotne wobec faktu przesuwania problematyki badawczej literaturoznawstwa w rejony pogranicza sztuk. W rozprawach *stricte* literaturoznawczych dyskurs jest dokumentowany cytatami zarówno z literatury pięknej, jak i opracowań. W pracach zaś dotyczących korespondencji sztuk tekst niewerbalny jest marginalizowany bądź nieobecny, choć przecież także jest przedmiotem analizy. Wybierając wielokodową formułę przekazu naukowego dyskursu, kierowałam się nie tylko dążeniem do nowego, pełniejszego jego ujęcia, ale także strategią popularyzacyjną oraz edukacyjną. Dzięki temu zmierzam do zaprezentowania nowych treści w sposób odkrywający metodyczne wzorce współczesnej dydaktyki zorientowanej na konteksty literatury pięknej. Temu zamysłowi jest podporządkowany także materiał egzemplifikujący zagadnienia związane z korespondencją sztuk. Uwzględni on kanon lekturowy funkcjonujący we współczesnych podręcznikach do nauczania języka polskiego, a wiele spośród wykraczających poza niego tekstów zostało dobranych z myślą o potrzebach współczesnej edukacji polonistycznej.

Novum w ujęciu zagadnień korespondencji sztuk wydają się też stanowić te części każdego tomu *Korespondencji sztuk*, które gromadzą teksty literackie sygnalizujące zagadnienia autoteliczności niewerbalnej dziedziny twórczości lub też jej powiązania z inną nieliteracką sztuką. W problematykę tę wprowadzają rozdziały:

- *Sztuka o sztuce* (z części *Literatura i malarstwo*) – poświęcony dziełom malarskim o malarstwie, architekturze, muzyce, tańcu;
- *Architektura i sztuka* (z części *Literatura i architektura*) – nawiązujący do kwestii zespalania się dzieł architektury z rzeźbą i malarstwem oraz integracji sztuk dokonującej się zarówno w architektonicznej bryle, jak i w jej wnętrzu w trakcie praktyk religijnych;
- *Literatura na temat związków muzyki ze sztuką* (z części *Literatura i muzyka*) – sygnalizujący muzyczne motywy w malarstwie, fotografii, a także architekturze;
- *Taniec i sztuka* (z części *Literatura i taniec*) – dotyczący powiązań tańca z muzyką oraz nawiązań do motywu tańca w rzeźbie, malarstwie, fotografii, filmie.

Problematykę „otwierania się” zjawiska korespondencji sztuk na dziedzinie twórczości nieujęte w tytule poszczególnych monografii sygnalizuję także w innych częściach prac. W module *Idea architektury – architektura idealna (Literatura i architektura)* wskazuję powiązania miasta idealnego z *Utopii* T. Morusa oraz *Miasta idealnego* Pierra della Franceski. W module *Sztuka tańca (Literatura i taniec)* zwracam uwagę na powiązania tańca z muzyką. W module *Tylko dźwięki (Literatura i muzyka)* problem pauzy w muzyce łączę z artystycznymi eksperymentami związanymi z redukowaniem barwy oraz linii w malarstwie.

Sugerowanemu „rozgałęzianiu się” problematyki wzajemnego oświetlania literatury i sztuki towarzyszy „rozgałęzianie się” sposobu ujęcia kwestii korespondencji sztuk na inne dziedziny nauk. Dzięki wprowadzeniu kontekstów pozaartystycznych, a więc filozoficznych, socjologicznych, historycznych i kulturoznawczych, zagadnienia te ujmuję nie tylko z wnętrza zjawiska, ale też z perspektywy kulturoznawczej oraz antropologicznej. Sygnalizując wszakże ujęcie interesującej mnie problematyki z punktu widzenia innych dyscyplin badawczych, koncentruję się przede wszystkim na wzajemnych powiązaniach dzieł werbalnych i niewerbalnych.

Monografie *Literatura i malarstwo*, *Literatura i architektura*, *Literatura i muzyka* oraz *Literatura i taniec* tworzą całość ukazującą:

- wspólnotę korzeni literatury oraz malarstwa, architektury, muzyki i tańca;
- istotę tworzywa literackiego, malarskiego, architektonicznego, muzycznego, a także tanecznego;
- typy i funkcje literackich odwołań do dzieł malarstwa, architektury, muzyki i tańca.

Poszczególne prace cyklu były recenzowane przez prof. A. Makowieckiego (każda część), prof. Z. Urygę (*Literatura i malarstwo*), dr Jakuba Kubięca (*Literatura i muzyka*), prof. M. Żychowską (*Literatura i architektura*), dr hab. J. Detkę (*Literatura i taniec*). Na karcie redakcyjnej *Literatury i malarstwa* nazwiska recenzentów nie zostały opublikowane na skutek „niedopatrzenia redakcyjnego”, o czym informuje pismo z Wydawnictwa Szkolnego PWN dołączone do *Wniosku*.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Problematyka powiązań literatury ze sztuką była wielokrotnie tematem moich artykułów opublikowanych w pracach zbiorowych i czasopismach oraz pracach zbiorowych.

Artykuły:

- *Syn marnotrawny. Malarskie inspiracje utworów T. Różewicza i R. Brandstaettera*, „Polonistyka”, 2006, nr 10.
- *Obraz – patrzenie – widzenie. Wiersz Czesława Miłosza „W Yale”*, [w:] *Dialog z rzeczywistością. Literatura. Język. Kultura*, pod red. Z. Trzaskowskiego, Kielce 2007.
- *W poszukiwaniu szyfru – Zbigniew Herbert wobec „Martwej natury z wężidłem” Torrentiusa*, [w:] *Preteksty – teksty – konteksty*, pod red. M. Barańskiego, Z. Trzaskowskiego, Kielce 2007.
- *Anatomia, turpizm, feminizm*, „Studia Kieleckie. Seria Filologiczna”, pod red. J. Paclawskiego i I. Gralak, 2007, nr 6.

- *Secesyjne „stworzenie świata”. Bóg Ojciec Stanisława Wyspiańskiego*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 2.
- *„Kłamstwo” kultury. Korespondencja Jeana Dubuffeta z Witoldem Gombrowiczem*, [w:] *Gombrowicz w regionie świętokrzyskim*, t. IV, red. J. Paclawski, A. Dąbrowski, Kielce 2009.
- *„Sztuka z fantazji i kamienia”. Zbigniewa Herberta widzenie architektury*, [w:] *Teksty i konteksty w tradycji i współczesności edukacji polonistycznej. Język – literatura – kultura*, pod red. Z. Ożóg-Winiarskiej, Kielce 2012.
- *Franciszkańskie witraże Stanisława Wyspiańskiego i ich pogłos w wierszu Leopolda Staffa” S.W.*, [w:] *W przestrzeni języka*, pod red. M. Marczewskiej i S. Cygana, Kielce 2012.
- *Malarskość literatury*, [w:] *Teksty literackie w przestrzeni kultury i komunikacji językowej. Tradycja i współczesność*, pod red. Z. Ożóg-Winiarskiej, Kielce 2013.

Zajmuję się w nich analizą i interpretacją dzieł literackich inspirowanych malarstwem (np. *Syn marnotrawny. Malarskie inspiracje utworów T. Różewicza i R. Brandstaettera*), poglądami pisarzy na temat aktu percepcji dzieła malarskiego (np. *Obraz – patrzenie – widzenie. Wiersz Czesława Miłosza „W Yale”*), a także postrzeganiem przez nich różnych dyscyplin twórczości artystycznej: „sztuk siostrzanych” (*„Kłamstwo” kultury. Korespondencja Jeana Dubuffeta z Witoldem Gombrowiczem*), architektury (*„Sztuka z fantazji i kamienia”. Zbigniewa Herberta widzenie architektury*). W pracy *Malarskość literatury* interesują mnie kwestie: dzieła sztuki jako elementu ikonosfery, podobieństw i odmienności obrazu malarskiego i obrazu literackiego, a także ekfrazy, hypotypozy, wierszy-obrazów.

Problematyce powiązań literatury ze sztuką poświęciłam również referaty.

Konferencje:

- „Gombrowicz w regionie świętokrzyskim”, Kielce, 09.10.2009, referat: *„Kłamstwo” kultury. Korespondencja Jeana Dubuffeta z Witoldem Gombrowiczem*.
- „Warsztaty Herbertowskie”, Sucha Beskidzka, 19-21.03.2010, referat: *„Sztuka z fantazji i kamienia”. Zbigniewa Herberta widzenie architektury*.

Owoce moich zainteresowań badawczych są także publikacje dotyczące rozmaitych zjawisk w literaturze współczesnej.

Książka:

- *W kręgu polskich mitów literackich XX wieku. Józef Wittlin, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Bruno Schulz, Witold Gombrowicz, Kazimierz Brandys, Wisława Szymborska*, Piotrków Trybunalski 2000.

Artykuły:

- *O poetyckiej neokosmogonii Wisławy Szymborskiej* [w:] *Obmyślam świat, czyli o poezji Wisławy Szymborskiej*, red. S. Żak, Kielce 1998.

- *Zbigniewa Herberta trylogia o etyce* – „Polonistyka”, 1999, nr 4.
- *Od pramitu do neomitu* – „Język Polski w Szkole Średniej”, 1998/1999, nr 4.
- *Poetycki mit o świecie i egzystencji* – „Może to wszystko” *Wisławy Szymborskiej*, „Warsztaty Polonistyczne”, 1999, nr 2.
- *Historia pewnego przebudzenia* – „Gdzie się zbudziłem” *S. Barańczaka*, „Warsztaty Polonistyczne”, 1999, nr 4.
- „Rondo” *Kazimierza Brandysa*, czyli *w labiryncie XX wieku*, „Kieleckie Studia Filologiczne”, t. 14, pod red. Z. J. Adamczyka, Kielce 2000.
- *Między „baśnią zimową” a „bajką dla dorosłych”*, [w:] *Szkice o literaturze XIX i XX wieku*, pod red. J. Detki i M. Kątnego, Kielce 2000.
- *Od polityki do metafizyki*, „Studia Kieleckie. Seria Filologiczna”, pod red. J. Paławskiego, Kielce 2000, nr 2.
- *Unde malum? Literackie surowce wtórne*, „Polonistyka”, 2001, nr 8.
- *Spadkobierca wielkiego herezjarchy (O „Skleпах cynamonowych” B. Schulza)*, „Studia Kieleckie. Seria Filologiczna”, 2001, nr 3.
- *Polemika na koniec XX wieku (T. Różewicz, Cz. Miłosz)* [w:] „Studia Filologiczne Akademii Świętokrzyskiej”, t. 15, pod red. J. Paławskiego, Kielce 2002.
- *Gry w literaturze – literatura w grach*, „Kultura Popularna”, 2006, nr 3.
- „*Piesek przydrożny*” z *Darwinem w tle*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 1.
- *Feminizm, język, literatura*, „Albo albo. Problemy Psychologii i Kultury”, 2007, nr 2.

Najważniejszy nurt wymienionych prac dotyczy problematyki neomitologizmu w literaturze współczesnej. Oprócz kilku artykułów (np. *Spadkobierca wielkiego herezjarchy (O „Skleпах cynamonowych” B. Schulza)*) poświęciłam mu książkę *W kręgu polskich mitów literackich XX wieku. Józef Wittlin, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Bruno Schulz, Witold Gombrowicz, Kazimierz Brandys, Wisława Szymborska*, będącą zmienioną wersją rozprawy doktorskiej. W pracy tej podejmuję kwestie narodzin mitu, jego funkcjonowania w społeczeństwie, a także transformacji w procesie rozwoju kultury. Interesują mnie zwłaszcza mitologiczne korzenie literatury oraz proces jej ponownej mitologizacji. Z tej perspektywy ujęłam literackie dokonania Józefa Wittlina, Stanisława Ignacego Witkiewicza, Brunona Schulza, Witolda Gombrowicza, Kazimierza Brandysa i Wisławy Szymborskiej.

Tematyka pozostałych prac koncentruje się wokół kwestii egzystencjalnych (*Między „baśnią zimową” a „bajką dla dorosłych”*), etycznych (np. *Polemika na koniec XX wieku (T. Różewicz, Cz. Miłosz)*), a także feminizmu (np. *Feminizm, język, literatura*) i motywu gry w literaturze (*Gry w literaturze – literatura w grach*).

W prowadzonych przeze mnie badaniach skupiam się także na kwestiach związanych z polonistyką szkolną. Rezultatem tych zainteresowań są publikacje z zakresu dydaktyki języka polskiego.

Słownik:

- *Teoria literatury od A do Z*, Warszawa 2008.

Książka jest adresowana do uczniów i nauczycieli szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Oprócz definicji pojęć teoretycznoliterackich zawiera przykłady ilustrujące funkcjonowanie danego terminu w literaturze, pytania i zadania służące zarówno jego rozpoznaniu w tekście, jak i zrozumieniu funkcji w wyrażaniu idei utworu oraz komentarze zawierające odpowiedzi i poszerzające informacje ujęte w definicji.

Modyfikując formę dotychczasowych słowników tego typu, stworzyłam nowy schemat kompendium z zakresu poetyki, w którym wiedza encyklopedyczna została ukazana w aspekcie praktycznym. Jak sądzę, jest to pierwszy szkolny słownik eksponujący funkcjonalność terminologii teoretycznoliterackiej.

Książka (oraz materiały elektroniczne) dla nauczycieli:

- *Korespondencja sztuk. Literatura – malarstwo*, Warszawa 2008.

Licząca ponad pięćdziesiąt stron publikacja *Korespondencja sztuk. Literatura – malarstwo* jest adresowana do nauczycieli języka polskiego. Prezentuję w niej rozmaite modele korespondencji „sztuk siostrzanych”, demonstruję wzorcowe projekty lekcji analizy i interpretacji dzieł literackich w kontekście malarstwa oraz projektuję zbiór tekstów kultury wraz ze wskazówkami ich wykorzystywania w procesie edukacji polonistycznej. Publikacja ma więc charakter książki metodycznej dla nauczyciela. Pokazuje, w jaki sposób upowszechniać w szkole wiedzę o malarskich kontekstach literatury pięknej, jak wykorzystywać w praktyce edukacyjnej pierwszą część mojego osiągnięcia naukowego – *Literatura i malarstwo. Korespondencja sztuk*.

Omawiana książka ukazała się także w wersji elektronicznej, jako część publikacji adresowanej do nauczycieli języka polskiego *Klucz do świata*, przygotowanej w 2008 roku przez Wydawnictwo Szkolne PWN.

Z kolei materiały dotyczące malarskich inspiracji w twórczości Czesława Miłosza oraz Wisławy Szymborskiej, zawarte w pierwszej części mojego osiągnięcia naukowego *Literatura i malarstwo. Korespondencja sztuk*, zostały wykorzystane w formie elektronicznej, jako materiał pomocniczy dla nauczyciela języka polskiego: *Wielcy twórcy literatury polskiej*, Wydawnictwa Szkolne PWN, Warszawa 2011, ISBN 978-83-262-1233-8. Płyta stanowiła dodatek do biuletynu Wydawnictwa Szkolnego PWN „Uczyć łatwiej”, wiosna 2011.

Artykuły:

- „O „dialogu” rodzajów literackich w twórczości Tadeusza Różewicza (na wybranych przykładach)”, „Język Polski w Szkole Średniej”, 2000/2001, nr 4.
- *Z perspektywy siedemnastowiecznych mistrzów holenderskich*, „Język Polski w Liceum”, 2005/2006, nr 4.
- *Vermeerowski wszechświat we współczesnej literaturze polskiej*, „Język Polski w Liceum”, 2006/2007, nr 1.
- *Literackie fascynacje Rembrandtem*, „Polonistyka”, 2007, nr 6.
- *Lekcje tolerancji – Ryszarda Kapuścińskiego spotkanie z Innym*, „Zeszyty Szkolne”, 2007, nr 2.
- *Herbert dydaktyczny*, [w:] *Baśnie Herberta*, koordynator projektu A. Kozłowska-Piasta, Kielce 2008.

- *Zawodowy amator. Lekcje z Herbertem*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 4.
- *O poetyckim przekładzie dzieła malarskiego. „Chagall” Joanny Kulmowej – między interpretacją a propozycją dydaktyczną*, [w:] *Teksty kultury w edukacji polonistycznej i refleksji badawczej*, pod red. Zofii Ozóg-Winiarskiej, Wydawnictwo UJK w Kielcach, Kielce 2014.

Problematyka tych prac koncentruje się głównie na malarskich inspiracjach literatury pięknej ujętych z perspektywy kształcenia odbioru dzieł sztuki, zarówno werbalnych, jak i ikonicznych.

W artykule *O poetyckim przekładzie dzieła literackiego...* zajmuję się modelem pracy z tekstem i obrazem na lekcji języka polskiego. Dokonuję w nim przeglądu stanowisk na temat recepcji dzieła malarskiego i pokazuję kolejne etapy zarówno „czytania” obrazu, jak i poszukiwania malarskiego pierwowzoru dzieła literackiego oraz jego interpretacji w praktyce szkolnej. Teoretyczne rozważania eksplikuję analizą obrazu *Trzy świece* M. Chagalla, a także interpretacją wiersza J. Kulmowej *Chagall*.

Programy nauczania do języka polskiego:

- C. Antosik, A. Biała, J. Chałońska, A. Kozieja, A. Krawczyk, A. Krzyczkowska, K. Staszewska, R. Starz, E. Szpak, „*Czytam świat*”. *Program nauczania języka polskiego w gimnazjum*, Kielce 1999.
- A. Biała, Ireneusz Bobrowski, Alicja Krawczyk, Andrzej Łopata, *Język, literatura, kultura. Program nauczania języka polskiego w trzyletnim liceum. Zakres podstawowy i rozszerzony*, Kielce 2002.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Człowiek w świecie kultury. Program nauczania języka polskiego w dwuletniej szkole zawodowej*”, Kielce 2002.

Koncepcja polonistycznego kształcenia zasygnalizowana w tytułach współtworzonych przeze mnie programów nauczania języka polskiego w gimnazjum, liceum i szkole zawodowej koncentruje się na wprowadzaniu młodych czytelników w świat literatury ujętej w rozmaitych kontekstach, przede wszystkim antropologicznym oraz artystycznym i kulturowym. Rozwinięciem założeń poszczególnych programów są współtworzone przeze mnie podręczniki do nauczania języka polskiego.

Podręczniki do nauczania języka polskiego:

- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Ożarowska, K. Staszewska, „*Czytam świat*”. *Wypisy z wielkiej księgi kultury. Podręcznik do kształcenia literacko-kulturowego dla klasy I gimnazjum*, Kielce 1999.
- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Czytam świat. Wypisy z wielkiej księgi kultury. Podręcznik do kształcenia literacko-kulturowego dla klasy II gimnazjum*, Kielce 2000.
- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Czytam świat. Wypisy z wielkiej księgi kultury. Podręcznik do kształcenia literacko-kulturowego dla klasy III gimnazjum*, Kielce 2001.

- A. Biała, A. Krawczyk, *Język, literatura, kultura. Wypisy i zadania. Podręcznik do języka polskiego dla klasy I liceum ogólnokształcącego (zakres podstawowy i rozszerzony), liceum profilowanego i technikum*, Kielce 2002.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Język, literatura, kultura. Wypisy i zadania. Podręcznik do języka polskiego dla klasy II liceum ogólnokształcącego (zakres podstawowy i rozszerzony), liceum profilowanego i technikum*, Kielce 2003.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Język, literatura, kultura. Wypisy i zadania. Podręcznik do języka polskiego dla klasy III liceum ogólnokształcącego (zakres podstawowy i rozszerzony), liceum profilowanego i technikum*, Kielce 2004.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Człowiek w świecie kultury. Podręcznik do języka polskiego dla klasy I zasadniczej szkoły zawodowej*, Kielce 2002.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Człowiek w świecie kultury. Podręcznik do języka polskiego dla klasy II zasadniczej szkoły zawodowej*, Kielce 2003.

Projektując lekturę oraz obudowę dydaktyczną autorskich rozdziałów tych książek, skupiłam się przede wszystkim na wprowadzeniu uczniów w istotę:

- świata pojmowanego jako księga natury, egzystencji ujętej w perspektywie antropologicznej, stosunku człowieka wobec natury, przeobrażeń środowiska naturalnego, narodzin kultury (np. rozdział *Cząstką natury jestem*, [w:] *Czytam świat*, kl. I),
- postaw kreatywnych, narodzin sztuki, wyróżników literatury i jej związków z ilustracją, filmem, malarstwem, rzeźbą, muzyką, teatrem (np. rozdział *Działam, tworzę, doskonale*, [w:] *Czytam świat*, kl. II),
- kultury, tradycji śródziemnomorskiej, uczestnictwa w kulturze, znaczenia języka dla kształtowania się tożsamości człowieka, a także możliwości i zagrożeń współczesnej kultury związanych z gramami komputerowymi, klipami, reklamą, kiczem, komiksem, graffiti (np. rozdział *Ja wobec kultury*, [w:] *Czytam świat*, kl. III),
- istoty kultury, jej przejawów, odmian i funkcji (np. rozdział *W stronę kultury*, [w:] *Człowiek w świecie kultury*, kl. I),
- wrażliwości określonej epoki literackiej ujętej z punktu widzenia szeroko pojętej kultury, zarówno duchowej – myśli filozoficznej, idei literackiej oraz malarskiej – jak i materialnej – mody oraz obyczaju (np. podrozdziały: *Genealogia romantyzmu*; *Poznaj romantyka...*; *Pejzaże malarskie*, [w:] *Język, literatura, kultura*, kl. I).

W trakcie prac nad programami i podręcznikami do nauczania języka polskiego wykorzystywałam własne doświadczenia związane z pracą w szkole podstawowej i ponadpodstawowej oraz ze współpracą z nauczycielami i szkołami kieleckimi w ramach praktyk studenckich. Programy te i podręczniki przez wiele lat funkcjonowały na rynku szkolnym i były bardzo dobrze przyjęte przez środowisko nauczycielskie. Rozwijaniem i popularyzowaniem zawartej w nich koncepcji zajmowałam się zarówno podczas studenckich ćwiczeń z metodyki, zajęć warsztatowych dla nauczycieli języka polskiego, jak i na łamach czasopism metodycznych.

Artykuły poświęcone koncepcji kształcenia i wychowania:

- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Charakterystyka programu „Czytam świat” oraz podręczników do kształcenia literacko-kulturowego i językowego*, [w:] „Czytam świat”. *Przewodnik metodyczny*, pod red. A. Krawczyk, Kielce 1999.
- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Plan pracy polonisty w I semestrze*, [w:] „Czytam świat”. *Przewodnik metodyczny*, pod red. A. Krawczyk, Kielce 1999.
- *W poszukiwaniu wzorca wychowania*, „Warsztaty Polonistyczne”, 2000, nr 4.
- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Plan pracy polonisty w II semestrze*, [w:] *Czytam świat. Przewodnik metodyczny. Klasa I – semestr II*, pod red. A. Krawczyk, Kielce 2000.
- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Plan pracy nauczyciela polonisty (kształcenie literacko-kulturowe)*, [w:] *Czytam świat. Przewodnik metodyczny. Klasa II*, pod red. K. Staszewskiej, Kielce 2000.
- A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Plan pracy nauczyciela polonisty (kształcenie literacko-kulturowe)*, [w:] *Czytam świat. Przewodnik metodyczny. Klasa III*, pod red. C. Antosik, Kielce 2001.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Od „Czytam świat” do „Języka, literatury, kultury”. Koncepcja kształcenia polonistycznego w gimnazjum i liceum*, „*Język Polski w Liceum*”, 2002/2003, nr 1.
- A. Biała, A. Krawczyk, *Język, literatura, kultura. Plan pracy polonisty w I klasie liceum ogólnokształcącego (zakres podstawowy i rozszerzony), liceum profilowanego i technikum*, Kielce 2002.
- A. Biała, *Człowiek w świecie kultury. Plan pracy polonisty w klasie I zasadniczej szkoły zawodowej*, Kielce 2002.
- C. Antosik, A. Biała, A. Krawczyk, K. Staszewska, *Plan wynikowy z języka polskiego dla gimnazjum do programu i podręczników „Czytam świat” (klasy I-III)*, Kielce 2004.

Prace dotyczą współtworzonych przeze mnie programów oraz podręczników. Stanowią wykładnię zarówno zawartej w nich koncepcji kształcenia (np. *Od „Czytam świat” do „Języka, literatury, kultury”. Koncepcja kształcenia polonistycznego w gimnazjum i liceum*), jak i związanych z nimi kierunków i metod pracy lekcyjnej (np. *Plan pracy nauczyciela polonisty (kształcenie literacko-kulturowe)*).

Moje doświadczenia nauczyciela szkoły podstawowej i licealnej od lat wykorzystuję w pracy nauczyciela akademickiego. W swoich badaniach koncentruję się bowiem na zagadnieniach wprowadzania człowieka w świat literatury i funkcjonalnie pojętej kultury. Świadczą o tym na przykład koncepcje współtworzonych przeze mnie programów nauczania i podręczników szkolnych, a także słownik *Teoria literatury od A do Z*. Zajmuję się również wypracowywaniem teoretycznych modeli związanych z kulturą inicjacją człowieka (np. *Korespondencja sztuk. Literatura – malarstwo, O poetyckim przekładzie dzieła literackiego*), a także opisywaniem, systematyzowaniem i syntetyzowaniem problemów związanych z korespondencją sztuk. Kolejne części mojego osiągnięcia naukowego, *Literatura i malarstwo*,

Literatura i architektura, Literatura i muzyka, Literatura i taniec, zainspirowane potrzebą edukacji szkolnej i społecznej, są moją autorską próbą zbadania tego obszaru wiedzy literaturoznawczej, który w sposób antropocentryczny wiąże się ze sztuką. Wydaje mi się, że zarówno ze względu na zasięg, jak i sposób ujęcia przeze mnie zjawiska filiacji różnych dziedzin twórczości seria *Korespondencja sztuk* stanowi pierwszą próbę całościowego ujęcia zjawiska.

Inne informacje

a) Działalność dydaktyczna

Po kilkuletniej pracy w szkole (podstawowej i ponadpodstawowej) zostałam w 1990 r. zatrudniona na stanowisku naukowo-dydaktycznym w Zakładzie Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego IFP WSP w Kielcach (obecnie Zakład Edukacji Polonistycznej IFP UJK).

Prowadzę ćwiczenia, wykłady i seminaria licencjackie z zakresu: korespondencja sztuk, dydaktyka języka polskiego, nowatorskie formy wspomagające proces edukacji, edukacja dla kultury. W ramach zajęć z metodyki języka polskiego współpracuję z wieloma kieleckimi szkołami podstawowymi, gimnazjami i szkołami ponadgimnazjalnymi. Zajmuję się także doskonaleniem kompetencji zawodowych nauczycieli przedmiotów humanistycznych.

Prowadziłam zajęcia na studiach podyplomowych (Edukacja polonistyczna w nowej szkole, Interpretacja tekstów kultury) organizowanych przez Instytut Filologii Polskiej, skierowanych do nauczycieli języka polskiego z całego regionu świętokrzyskiego. Były to studia cykliczne i miały kolejne edycje.

Jestem promotorem ponad dwudziestu prac licencjackich z zakresu korespondencji sztuk oraz wykorzystania artystycznych kontekstów w nauczaniu języka polskiego.

b) Działalność organizacyjna

W toku mojej pracy na uczelni pełniłam funkcje: instytutowego opiekuna praktyk (2009), członka wydziałowej komisji rekrutacyjnej (1997, 2012), członka komisji rekrutacyjnej na kurs dokształcający *Interpretacja tekstów kultury* (2013), opiekuna roku (2013-). Brałam także udział w opracowywaniu kart przedmiotów: korespondencja sztuk w kulturze, dialog sztuk, arterapia, Biblia w malarstwie, seminarium dyplomowe, praktyka w instytucjach kultury, dydaktyka języka polskiego w gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej, praktyka metodyczno-przedmiotowa w szkole podstawowej, praktyka metodyczno-przedmiotowa w gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej.

W roku akademickim 2013/2014 uczestniczyłam w pracach zespołu przygotowującego program nauczania nowego kierunku studiów w Instytucie Filologii Polskiej: Europejskie studia kulturowe. Studia te zostały uruchomiane w roku akademickim 2014/2015.

c) Działalność w redakcjach czasopism

- Przez wiele lat byłam współpracowniczką czasopisma adresowanego do nauczycieli języka polskiego szkół średnich: „Język Polski w Szkole Średniej” (1996-2000), po reformie szkolnictwa w 2001 r. „Język Polski w Liceum” (2001-2006). Pełniłam w nim funkcję członka kolegium redakcyjnego (1996-2004) oraz wchodziłam w skład rady programowej (2004-2006).

W trakcie współpracy z pismem zajmowałam się przygotowywaniem koncepcji poszczególnych numerów pisma, zbieraniem i opracowywaniem materiałów do druku, organizowaniem konferencji szkoleniowych dla nauczycieli języka polskiego. Na jego łamach publikowałam także artykuły metodyczne, recenzje podręczników szkolnych (1995-1997) i materiały upowszechniające koncepcję programów nauczania oraz podręczników szkolnych z serii *Czytam świat, Język, literatura, kultura, Człowiek w świecie kultury*.

- Współtworzyłam czasopismo „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe” wydawane w latach 2007-2010 przez Zakład Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego (następnie: Zakład Edukacji Polonistycznej) Instytutu Filologii Polskiej Akademii Świętokrzyskiej (następnie: Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach). Pełniłam w nim funkcję zastępcy redaktora naczelnego.

Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe powstał w nawiązaniu do referatów ze Zjazdu polonistów we wrześniu 2004 r., zebranych w dwutomowej publikacji *Polonistyka w przebudowie* pod red. M. Czermińskiej, S. Gajdy, K. Kłosińskiego, A. Legeżyńskiej A. Z. Makowieckiego i R. Nycza. Była to reakcja na opisane w wystąpieniach uczestników Zjazdu zmiany dokonujące się w literaturoznawstwie, językoznawstwie i dydaktyce, związane z rozszerzaniem się polonistycznego obszaru badań i dążeniem do integracji wszystkich działów polonistyki, ujętych na nowym interdyscyplinarnym i interkulturowym tle. Zmierzając do upowszechniania wyników najnowszych badań, *Kwartalnik Polonistyczny* skupiał się na kontekstach kulturowych edukacji polonistycznej, ujętych z perspektywy centryzmu literaturoznawczo-językoznawczego. Szeroka formuła programowa czyniła z pisma miejsce wymiany doświadczeń nauczycieli akademickich i szkolnych, toteż cieszyło się ono dużym zainteresowaniem adresatów.

Mój udział w tworzeniu *Kwartalnika Polonistycznego* polegał na opracowaniu koncepcji pisma (programu, struktury działów), ukonstytuowaniu Rady Naukowej (w jej skład weszli przedstawiciele zarówno różnych ośrodków naukowych, jak i placówek oświatowych w kraju), pozyskiwaniu i przygotowywaniu materiałów do druku, organizowaniu spotkań z odbiorcami.

Traktując *Kwartalnik...* jako wizytówkę środowiska naukowego Akademii Świętokrzyskiej zespół redakcyjny kształtował koncepcję graficzną kwartalnika we współpracy z nauczycielami akademickimi Instytutu Sztuk Pięknych AŚ, prezentując w *Galerii „Kontekstów”* (na ostatniej stronie okładki) prace plastyczne jego pracowników.

Czwarty numer tego pisma, opublikowany z okazji „Roku Zbigniewa Herberta”, ukazał się pod moją redakcją i był sfinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w których pozyskiwaniu czynnie uczestniczyłam.

W „Kwartalniku Polonistycznym” (oprócz wymienionych w punkcie 5. artykułów) opublikowałam:

- A. Biała, A. Krawczyk, *Od redakcji*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 1.
- A. Biała, A. Krawczyk, *„Chcę być przewodnikiem uczniów w świecie kultury...”*. *Rozmowa z mgr Żukowską-Rumin*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 1.
- A. Biała, A. Krawczyk, J. Senderska, *To był poeta doctus. Rozmowa z Józefem Marią Ruszarem o Herbercie*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 4.
- A. Biała, *Próba portretu Herberta*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, 2008, nr 4.

d) **Inne**

Od 2010 r. jestem członkiem Rady Naukowej Warsztatów Herbertowskich.

W 1999 r. otrzymałam od Rektora Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. J. Kochanowskiego nagrodę zespołową I stopnia „za wyróżniające się osiągnięcia dydaktyczne”.

W 2005 r. zostałam odznaczona przez Ministra Edukacji Narodowej Medalem Komisji Edukacji Narodowej „za długoletnią pracę w szkolnictwie wyższym i za wybitne osiągnięcia w pracy zawodowej”.

Alina Biała